Recenzja

***Aktual'nì problemi sučasnoho konstitucjonalizmu (na prikladì Ukraïni ta Respubliki Pol'sa)*, redakcja naukowa Ûrij Bošic'kij, Âkub Stelina, Nadiâ Kuders'ka, Andrzej Szmyt, Kijowski Uniwersytet Prawa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Uniwersytet Gdański, ISBN 978-617-7397-67-9, Kiïv 2017, ss. 391**

Rektor Kijowskiego Uniwersytetu Prawa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy i współredaktor recenzowanej monografii profesor Ûrij Bošic'kij w słowie wstępnym zaznaczył, iż jest ona efektem współpracy naukowej kierowanego przez niego Uniwersytetu z Uniwersytetem Gdańskim. Już na wstępie trzeba stwierdzić, iż jest to jednoznaczny dowód merytorycznej skuteczności tej współpracy.

Książka składa się z trzech rozdziałów. Dwa pierwsze obejmują opracowania Autorów ukraińskich, trzeci to dziewięć tekstów przedstawicieli Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego.

Pierwszy rozdział dotyczy teoretycznych aspektów konstytucjonalizmu ukraińskiego. Mihajlo Bojčenko (*Konstitucjonalizm âk filosofov'kij princip*) zajmuje się w nim filozoficznym, prawnym i politycznym znaczeniem idei konstytucjonalizmu, w szczególności zwraca uwagę na tę funkcję ustawy zasadniczej, która polega na wyrażaniu woli społeczeństwa obywatelskiego, a także na rolę jaką w rozwoju konstytucjonalizmu odegrała koncepcja rządów prawa.

Wspomniany już współredaktor publikacji Ûrij Bošic'kij (*Optimizaciâ konstitucijnih mehanizmiv zahistu prav lûdini ta prav intelektual'noï vlasnosti*

v Ukraini) analizuje zachodzące i pożądane zmiany ukraińskiego prawa konstytucyjnego w zakresie regulacji praw człowieka. Wskazuje na pięć kierunków reform, przy czym szczególnie dużo miejsca poświęca prawom związanym z ochroną własności intelektualnej w kontekście nowych regulacji przyjętych na Ukrainie w 2017 r.

Z punktu widzenia polskiego czytelnika bardzo interesujący jest następny artykuł (*Vitoki ukraïns'kogo konstitucionalizmu*), którego autorem jest V'acheslav Ivanov. Traktuje on o wciąż mało znanej w naszym kraju historii ukraińskiego konstytucjonalizmu, która sięga czasów Rusi Kijowskiej, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Ukrainy Kozackiej. W opracowaniu szczegółowo opisano treść i znaczenie Ugody Hadziackiej z 1658 r. oraz Konstytucji Filipa Orlika z 1710 r.

Filozoficzna a zwłaszcza prawna interpretacja zjawiska responsywności to problematyka, którą poruszyła Tamara Soldats'ka (*Filosofs'ko-pravovij analiz fenomena responzivnosti*). Pod pojęciem responsywności rozumie ona zdolność do adekwatnego i szybkiego reagowania na wyzwania czasu i odczuwania wspólnej odpowiedzialności za decyzje przesądzające o biegu historii państwa.

Równość, wolność i sprawiedliwość to zasadnicze wartości leżące u podstaw liberalnej demokracji. To stwierdzenie jest punktem wyjścia dla Ol'gi Varič (*Rivnist', svoboda, spravedlivist' âk osnovni pravovi cinnosti sučasnoho konstitucionalizmu*) dla wykazania fundamentalnej roli jaką odgrywają one dla konstruowania zasad współczesnego konstytucjonalizmu i dla jego ewolucji.

Oksana Čaplúk (*Konstitucijna pravotvorčist' âk osnova rozbudovi konstitucionalizmu*) zajęła się istotą stanowienia norm prawa konstytucyjnego. Dokonała przeglądu stanowiska ukraińskiej doktryny w tym obszarze i starała się wskazać charakterystyczne cechy norm prawa konstytucyjnego.

Rozdział pierwszy kończy opracowanie Ganny Koverznêvej na temat roli jaką w kształtowaniu współczesnego konstytucjonalizmu odgrywa Sąd Konstytucyjny Ukrainy (*Rol' Konstitucijnogo Sudu Ukraïni u formuvanni vitčiznânogo konstitucionalizmu*). Zawiera ono także próbę wskazania istoty konstytucjonalizmu na Ukrainie.

Drugi rozdział (*Aktual'ni problemi publicznego prava Ukraïni*) obejmuje bardzo rozległą i zróżnicowaną problematykę. Autorzy zmieszczonych w nim artykułów starają się ukazać w jaki sposób normy prawa konstytucyjnego Ukrainy zostały rozwinięte w aktach prawnych różnych gałęzi prawa.

Najbardziej interdyscyplinarny charakter ma tekst, który napisał Dmitro řkrebec' (*Progalini v pravi: sutnist', sposobi ih usunennâ ta podolannâ*). Zajął się on problematyką luk w prawie i sposobami ich usuwania analizując stanowisko klasycznych i współczesnych szkół prawniczych. Skoncentrował się zwłaszcza na możliwościach stosowania w procesie wykładni analogii z prawa i analogii z ustawy.

Dwa opracowania dotyczą bezpośrednio tematyki procedury administracyjnej. Lũdmila Kisil' (*Procesual'ni aspekti vidnosin miř organami publičnoĩ administracii Ukraĩni ta gromadânami: okremĩ pitannâ administrativno-pravovogo regulũvannâ*) przede wszystkim zwraca uwagę na znaczenie jakie ma precyzyjne uregulowanie i bezwzględne przestrzeganie przepisów proceduralnych dla właściwych relacji pomiędzy organami administracji publicznej a obywatelami. Ol'ga Sonũk (*Poruřennâ vimog principu verhovenstva prava u normah onovlenogo Kodeksu administrativnogo sudočinstva Ukraĩni*) krytycznie ocenia, z punktu widzenia zachowania wymogów praworządności, znowelizowane 3 października 2017 r. ukraińskie przepisy dotyczące postępowania przed sądami administracyjnymi.

O najnowszych procesach reformowania prawa na Ukrainie piszą także inni Autorzy. Nataliâ řsaẽva (*Aktual'ni problemi podatkovogo zakonodavstva Ukraĩni v kontekstie vroiintegracijnih procesiv*) porusza problem przebudowy systemu podatkowego zarówno w zakresie przepisów prawa materialnego jak i procedury podatkowej oraz organizacji administracji skarbowej. Nadiâ Gaẽva (*Doktrinal'ni ta prikladni aspekti vdoskonalennâ Zakonu Ukraĩni «Pro gromads'ki ob'ẽdnannâ» v umovah demokratičnoĩ transformacii*) krytycznie analizuje stosunkowo nowe regulacje odnoszące się do stowarzyszeń. Między innymi uznaje za celowe przyjęcie dwóch ustaw: pierwszej dotyczącej realizacji prawa osób fizycznych do stowarzyszania się, drugiej dotyczącej stowarzyszeń non-profit osób prawnych. řrina Pohilenko (*Zagal'na harakteristika ůrisdikcii gospodars'kih sudiv*) zajmuje się zagadnieniami związanymi z reformą przepisów regulujących procedurę postępowania w sprawach gospodarczych, w szczególności problemem delimitacji właściwości różnego rodzaju sądów w tym obszarze orzecznictwa.

W monografii znalazły się również dwa artykuły z zakresu prawa karnego. Pierwszy z nich autorstwa Oleny Bisũk i Volodimira Novĩkova (*Kriminal'no-pravova harakteristika sub'ẽkta âk elementa skladu zločinu za zlovřivannâ vplivom*) poświęcony został przestępstwu przewidzianemu w art. 369–2 Ko-

deksu karnego Ukrainy. Chodzi o przestępstwo korupcyjne o charakterze nadużycia władzy. Autorzy włączają się w toczącą się na Ukrainie dyskusję na temat zakresu przedmiotowego tego przepisu. Drugi, który napisała Tetiana Tarasevič (*Kriminal'no-pravova kvalifikaciâ ta karanist' za zločini, šo včinâût'sâ medičnim pracivnikom âk special'nim sub'êktom zločinu*) traktuje głównie o stronie podmiotowej tzw. przestępstw medycznych (lekarskich).

Przestępczości dotyczy również opracowanie Raïsy Pereliginy (*Porivnâl'no-pravovij analiz mižnarodnogo dosvidu protidii žinočomu nasil'stvu*). Przedstawia ona prawnoporównawczą analizę doświadczeń międzynarodowych w zakresie zwalczania przestępczości kobiet. Opisuje najbardziej skuteczne rozwiązania przyjęte w innych krajach oraz postuluje zmiany, które zharmonizują ustawodawstwo Ukrainy z prawem Unii Europejskiej.

Metody prawnoporównawczej użyła także Ol'ga Rassomahina (*Ohorona prav na torgovel'ni marki v Īnternet za zakonodavstvom ÊS, deržav-členiv ÊS, SŠA ta inših krain*) badając standardy prawnej ochrony znaków towarowych w Internecie przyjęte w Unii Europejskiej, w jej poszczególnych państwach członkowskich, w Stanach Zjednoczonych i w innych rozwiniętych krajach.

Ponad to w tej części recenzowanej monografii, której autorami są uczeni ukraińscy: Nataliâ Mušak przedstawiła prawne zasady współpracy Ukrainy z państwami strefy Schengen (*Pravovi zasadi spivpraci Ukraïni z deržavami Šengens'kogo prostoru*), Oleg Prostiboženko zajął się małżeńskim ustrojem majątkowym wykazując jaki wpływ na współczesne ustawodawstwo Ukrainy miały rozwiązania z okresu Cesarstwa Rosyjskiego i Związku Radzieckiego (*Osoblivosti pravovogo režimu majna podružžâ za zakonodavstvom Ukraïni*), a Nadiâ Kuders'ka opisała regulacje dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego na Ukrainie (*Pravove reguluvannâ ohoroni kul'turnoi spadšini v Ukraïni*).

Polscy Autorzy to konstytucjonaliści, filozof prawa i przedstawiciele doktryny prawa pracy. Jeden z współredaktorów monografii Andrzej Szmyt wspólnie z Anną Rytel-Warzechą zajął się przemianami polskiego prawa konstytucyjnego związanymi z przystąpieniem do Unii Europejskiej (*Europeizacja prawa w Polsce z punktu widzenia prawa konstytucyjnego*). Artykuł ich autorstwa to wnikliwa analiza historii i aktualnego stanu procesu harmonizacji polskiego systemu prawnego z prawem Unii Europejskiej.

Jerzy Zajadło postanowił wypełnić lukę w badaniach filozofii prawa i zająć się estetyką prawa, taki też tytuł nosi jego tekst (*Estetyka prawa*). Stwier-

dza w nim, iż do kryteriów z punktu widzenia których zwykle oceniamy prawo powinniśmy dodać kryterium estetyczne i przedstawia trzy różne aspekty relacji prawa i estetyki.

Kryzys polityczny w Polsce lat 2015–2016 związany z wyborem sędziów Trybunału Konstytucyjnego skłonił Piotra Uziębło do sformułowania bardziej generalnych uwag związanych z tą procedurą w artykule *Kilka uwag o wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej (na marginesie kryzysu politycznego w latach 2015–2016)*. Prawna ocena działań Prezydenta RP i Sejmu RP w okresie o którym mowa doprowadziła Autora do konkluzji, iż „w obecnym stanie faktycznym w składzie Trybunału Konstytucyjnego zasiadają osoby, które nie mogą być uznane za sędziów tego organu. Tym samym uczestniczenie ich w orzekaniu stanowi istotną wadę prawną, która wpływa na ocenę wydawanych przez TK orzeczeń” (s. 343).

Aktualne wydarzenia polityczne zostały mocno zaakcentowane również w opracowaniu Krzysztofa Grajewskiego (*Podstawowe założenia ustrojowe władzy sędziowskiej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*). Stwierdzenie, iż polskie regulacje „mieszczą się w kanonie rozwiązań funkcjonujących w państwach demokratycznych” (s. 353), niestety nie kończy jego analizy ale stanowi odniesienie do zdecydowanie negatywnej oceny ostatnich zmian ustawodawczych dotyczących nie tylko Trybunału Konstytucyjnego ale także sądów powszechnych, Sądu Najwyższego i Krajowej Rady Sądownictwa.

Przedstawicielem doktryny prawa konstytucyjnego jest także Agnieszka Gajda, autorka artykułu zatytułowanego *Konsultacje społeczne na szczeblu lokalnym na przykładzie regulacji prawnej miasta Gdańska*. Przedstawia w nim akty prawne obowiązujące w Polsce w zakresie publicznych konsultacji społecznych, w szczególności regulacje przyjęte na szczeblu lokalnym w Gdańsku. Prezentuje także własną, pozytywną ocenę ich stosowania. Jej zdaniem instytucja ta tak dobrze funkcjonuje w Gdańsku, iż miasto to może służyć jako wzór dla innych samorządów.

Pozostałe opracowania przygotowane zostały przez naukowców zajmujących się prawem pracy. Jakub Stelina (*Prawne ograniczenia zawierania umów o pracę na czas określony*) krytycznie omawia nowelizację Kodeksu pracy, która miała zwiększyć efektywność rozwiązań wdrażanych w Polsce w celu implementacji dyrektywy 99/70 z 28 czerwca 1999 r. w sprawie Porozumie-

nia Ramowego dotyczącego pracy na czas określony, zawartego przez UNICE, C EEP oraz ETUC (obejmuje ono instrumenty służące zapobieganiu nadużyciom związanym z korzystaniem z tej kategorii umów o pracę). Zdaniem Autora tego artykułu mechanizmy przeciwdziałające nadużywaniu zatrudnienia terminowego wprowadzone do polskiego prawa pracy wciąż nie realizują w pełni celu wynikającego ze wskazanej unijnej dyrektywy.

Z ponadnarodowych standardów wynika również prawo związków zawodowych, jako organizacji pracowników, do swobodnego kształtowania swoich struktur. Sposób realizacji tego prawa, na przykładzie statutowych regulacji największego polskiego związku zawodowego, przedstawia Jakub Szmit (*Swoboda kształtowania struktury wewnętrznej związku zawodowego w świetle polskiego ustawodawstwa na przykładzie NSZZ „Solidarność”*).

Związków zawodowych dotyczy także artykuł Macieja Łagi (*Związki zawodowe w Polsce – relikty czy przyszłość dialogu społecznego*). Rozważania na temat aktualnej pozycji i działalności tych organizacji we współczesnej Polsce prowadzą Autora do wniosku, iż mimo narastającej krytyki polskie związki zawodowe nadal mają wystarczającą legitymację do reprezentowania społeczeństwa. Co więcej stawia on tezę, że: „związki zawodowe w okresie czwartej rewolucji przemysłowej nadal pozostaną przyszłością dialogu społecznego w Polsce” (s. 383).

Najbardziej specjalistycznych kwestii dotyczy tekst Justyny Świątek-Rudoman (*Specyfika czasu pracy nauczyciela akademickiego – lekarza zatrudnionego w uczelni medycznej w Polsce – wybrane zagadnienia*). Opisywane w nim regulacje budzą znaczne wątpliwości interpretacyjne Autorki.

Podsumowując można stwierdzić, iż opisana monografia ma znaczną wartość naukową ale przede wszystkim jest pozycją cenną ze względu na swe walory poznawcze i popularyzatorskie. Jedyną sugestią jaka nasuwa się po jej lekturze, która może zostać wykorzystana przy publikacji następnych efektów współpracy Uniwersytetu Prawa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, to wskazanie aby wszystkie teksty były publikowane zarówno w języku ukraińskim jak i w języku polskim.

Krzysztof Eckhardt
WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa